

Ülevaade 2018. aastal rektori valimistel sõnastatud Tartu Ülikooli eesmärkide saavutamisest

Toomas Asser

24. märtsil 2023 Tartus

I Ülikooli inimeste väärtustamine

1. Loome tingimused, mis innustavad töötama Tartu Ülikoolis, soodustavad akadeemilisel ametiredelil edenemist ja tagavad tööpanust väärtustava sissetuleku.

- Karjäärimudel on uuendatud: sisaldab nii paindlikke õppe- ja teadustegevuse kombineerimisvõimalusi kui edutamiseväljavaateid parimatele. Emeriteerumise soodustamise vaheetapp on läbi viidud. Emeriiditasud alates 2023. aastast tõstetud 400 euronit emeritprofessoritel ja 200 euronit dotsentidel.
- Võrdse kohtlemise, juhtimise jm head tavad on vastu võetud ja nõustajate süsteemid välja arendatud. Uuendatud on tunnustamise süsteemi.
- Ülikooli keskmise palga tõus 2017–2022 oli 30,3% (1567 eurolt 2247 eurole). Eraldatud on kesksed toetused valdkondadele palgatõusu võimaldamiseks, sh 2023. aastal erakorraliselt ka arendustegevuste arvelt.

[Kõikide punktide juures on sinist värvi tekstis kirjas planeeritavad jätkutegevused, tegevussuunad] **Meie töö keskmis on ülikooli inimesed. Tagame kõigile toetava töö- ja õpikeskkonna, rakendame motiveerivat karjäärisüsteemi, maksame väarikat palka, kindlustame soliidseid tingimused emeriteerujatele. Kindlustame eestikeelse akadeemilise järelkasvu kõikidel erialadel.**

2. Õhutame akadeemilist mobiilsust soodustamaks ülikoolipere mitmekesisust.

- Eesti tööturule jääb üle poole (2018/19. õa 50%, 2019/20. õa 52%, 2020/2021. õa 63%) välispäritolu vilistlastest.
- Üliõpilaste õpirände soodustamiseks on õppekavadesse loodud mobiilsusaken. Koroonapandeemia ning Vene sõjategevuse tõttu on õpirändes osalemine siiski olnud tagasihoidlikum (2022. aastal osales rahvusvahelises õpirändes 9,9% lõpetanutest ja 4% kõigist üliõpilastest).
- Välispäritolu töötajad ülikoolis 2017–2022: 143 (10%) isikut vs 370 isikut (20%).
- Eesti keele õpe ingliskeelsetes õppekavades on muudetud kohustuslikuks.
- Eesti keele õpet töötajatele ja üliõpilastele toetatakse kesketest vahenditest ning pakutakse paindlikke õppevorme. 2021. aastal osales eesti keele õppes valdkondades 26% (LT) – 43% (MV) välispäritolu töötajatest.

Kasutame Enlighti ja teiste rahvusvaheliste võrgustike võimalusi õpirände hoogustamiseks ja ajakohastame välisüliõpilaste strateegia, et olla atraktiivne parimatele ja valmistada välisüliõpilasi ette Eesti tööturule jäämiseks.

II Ülikooli juhtimine

- Ülikooli juhtimisel oleme juhindunud meie ühiselt kokku lepitud põhiväärtustest – akadeemiline vabadus ja autonoomia, teaduspõhisus, avatus, koostöö, inimkesksus, individuaalne areng ja vastutus.
- Arengukava A2025 koos valdkondade arengukavade ja alanevate teemastrateegiatega on vastu võetud. Toimib aastaste tegevuskavade põhine elluviimine ja võtmenäitajate jälgimine.
- 2022. aastal läbisime edukalt institutsionaalse akrediteerimise.
- Rektoraat on koostöös teiste ülikoolidega jõuliselt tegutsenud ministriumides jm riigivalitsemiskogudes ülikooli huvide kaitsmiseks. Suurema mõjuga protsessidest võib välja tuua: TA rahastamise tõus 1%-ni SKP-st, kõrghariduse alarahastamise osas ületasime madalseisu ning saavutasime lahenduse üleminekuperioodiks (15% tegevustoetuse tõus 4 järgnevat aastat), pakkusime koroonaalast teadustuge riigijuhtimisele, läbi on viidud doktoriõppe reform. Baasfinantseerimise, ETAG grandiraha, tegevustoetuse mahud on oluliselt kasvanud.
- Ülikool on rahvusvaheliselt tunnustatud koostööpartner. THE pingereas oleme jõudmas kandadele 200 parimale. Toimub aktiivne rahvusvaheline võrgustikukoostöö (Enlight, Guild, LERU, varasem U5Society). Ülikooli eeskujul ja teavitustööl oli suur roll Euroopa partnerülikoolide tegevuse suunamisel reageerimaks Ukrainas toimuvale Venemaa agressioonile.
- Ülikooli (planeeritud kogu)elarve kasv 2018–2023 22,5% (185,5 miljonilt 227,3 miljonini).
- Kapitalieelarve investeringute abil on uuenenud töö- ja õpikeskkond (Delta, Liivi 2, Jakobi 5, Lossi 3, Eesti Mereinstituudi hoone juurdeehitus Tallinnas, Narva mnt 89 üliõpilaselamu täisrenoveerimine; aga ka Narva ühiselamu, raamatukogu, muuseumi püsiekspositsioon). Investeringuid on tehtud ka energiatõhususe suurendamiseks (kaugküttele üleminek, päiksepaneelide ja automaatika paigaldamine

jm; nõukogu võttis vastu lisaelarved 2022. aastal kommunaalkulude ja 2023. aastal palgakulude katmiseks.

Ülikooli juhtimisel juhitud arengudokumentides kokku lepitud eesmärkidest ja põhimõtetest ning ülikooli headest tavadest, võttes samal ajal arvesse muutusi ülikooli tegevuskeskkonnas ning analüüsid ettevaatavalt pikema perioodi arengutsenaariumeid.

3. Juhime ülikooli targalt ja kaasavalt kõikidel tasanditel, ühiskonna vajadustest lähtuvalt ja muutusi suunates.

- Ülikooli 2016. aastal uuendatud juhtimismudel toimib. Rektoraat töötab pädeva ja ühtse meeskonnana ülikooli tasakaalustatud arengu nimel.
 - Juhtimiskoolitusi kasutatakse aktiivselt, sh osalevad ülikooli üksuste juhid U4Society (tulevikus Enlight Extra) tippjuhtide koolitusprogrammis; dekaanidele eraldatakse keskselt lisaraha juhtide järelkasvu arengu toetamiseks.
 - Atesteerimisel arvestatakse juhtimispädevuste arendamist.
 - Juhtidele tagasiside andmiseks ja nende enesearengu toetamiseks on kasutusele võetud 360 kraadi tagasisidesüsteem.
 - Kommunikatsioonitöö on ümber korraldatud võrgustikupõhiseks ja selle juhtimine aastaste tegevuskavade põhiseks. Valdcondadele eraldatakse keskselt toetust võrgustiku töölerakendamiseks.
- Jätkame ülikooli juhtimist stabiilse ja tasakaalustatud arengu suunas, tehes seda usalduspõhiselt, eri tasandi juhte võimestavalt ja üliõpilastele kaasärääkimise võimalusi pakkudes.**

4. Arendame Tartu Ülikooli *universitase* põhimõtteid ja valdkondlikku mitmekesisust toetades.

- Konsortsiumite koostöö ja keskne rahastamine toimib, uute konsortsiumitena on avatud Aasia keskus ja Kestliku arengu keskus. Arengufondist toetati ka Eesti ja naaberalade etnilise kujunemise ja tänapäeva sidusuuringute keskuse loomist.
 - Õppetöö tulemusrahastamisega soodustatakse üksustevahelist õppetöö pakkumist.
 - Kesksete toetusmeetmete pakkumisel soositakse erialade koostööd (nt eksperimentaalarendus, teadustaristu, välise teadusrahastuse taotlemine, koroonauuringute pakett jm).
- Universitas'ena on meil eelis teha keerukate ülesannete lahendamisel erialadevahelist koostööd. Ka õppes saab interdistsiplinaarsust veelgi laiendada. Tööturu (OSKA) ja ühiskonna rakendusteaduslike vajaduste arvestamise kõrval ei unusta me ülikooli enda arengueesmärke (alusteadus, teaduspõhine õpe).***

5. Toome Tartu Ülikooli Eestile lähemale, tugevdades oma positsiooni maakondades ja Tallinnas.

- Kolledžid on sujuvalt lõimitud HV ja SV valdkondade juhtimisstruktuuri.
 - Haridus- ja teadusministeerium eraldab igal aastal rahastuse kolledžite regionaalsete tegevuste läbiviimiseks.
 - Osaleme õiglase ülemineku ettevalmistamisel Ida-Virumaa jaoks.
 - Oleme analüüsinud Tallinnas tegutsemise võimalusi ja õigusteaduskonna Tallinna hoone ümberehitamine on planeeritud kapitalieelarve investeringute nimekirja.
 - Toimib tihe koostöö Tartu linnavalitsusega, sh Tartu 2024 kultuuripealinna ettevalmistamisel.
- Kõik kolledžid on tähtsad. Tugevdame ülikooli kohalolekut Tallinnas, laiendades seal ka erialade mitmekesisust. Panustame Ida-Virumaa arengusse õiglase ülemineku protsessi osapoolena.**

6. Arendame tugiteenused ja protsessid tõhusamaks ja akadeemilistele tegevustele parimat koostööd pakkuvaks.

- Ülikooli kvaliteedijuhtimise põhimõtted on senatis vastu võetud.
 - Digiülikooli arendamine toimub suuremahuliste kesksete arendustoetuste abil. Õppedisainerid ja õpetamisoskuste konsultandid on õpetamisel oluliseks toeks, oma kriitilist rolli tõestasid nad eriti koroonaajal.
 - Iga-aastane tagasiside tugiüksustele on püsinud heal tasemel. Grandikeskusest on kujunenud hinnatud tugikeskus teadlastele. Ettevõtlus- ja innovatsioonikeskus on läbimas teenuste uuenduskuuri.
- Asetame rõhu lihtsate ja mõtestatud töö- ja juhtimisprotsesside kujundamisele. Tugiteenuste keskmes on digitaalne ülikool. Ülikool on tugev ainult akadeemiliste ja tugiüksuste koostöös.**

Arendame juhtimiskvaliteedi nimel kommunikatsiooni ja osalemiskultuuri ning arvestame üksuste erisusi.

7. Kindlustame, et ülikooli eelarve jaotamine ja kasutamine toetab ülikooli eesmärkide saavutamist läbipaistval ja valdkondlikke eripärasid arvestaval moel.

- Ülikoolil on tasakaalustatud eelarve koostamise põhimõtted, mis tagavad stabiilse rahastuse korraga vähemalt 3-aastasteks perioodideks ning kesksete toetuste süsteem (arengufond, dekaanide tulemusrahastu, nõukogu strateegiline arengutoetus, rektori reservi jääkide kasutussevõtmine).
 - Kesksetel arendusmeetmetel on tajutav mõju (nt eksperimentaalarendus, grandikirjutamine, taristufond, palgatoetused).
 - Üksustevaheliste siselaenude meede likviidsuse „ühiskasutuseks“ on leidnud kasutamist.
 - Toimib keskne sildamisfond ajutiselt projektirahastuseta üksuste üleminekuperioodi toetamiseks.
- Hoiame seniseid arengusuundi tasakaalustatud ja tasakaalukal moel, muutuste planeerimisel tuginema vajaduste ja mõju hindamisele.**

III Ülikooli ühiskondlik mõju ja Eesti arengu eestvedamine

8. Tartu Ülikool on kogu Eesti ülikool. Võtame juhtrolli ühiskonna muutuste teaduspõhisel suunamisel.

- Ülikooli teadustöö mõjukus on püsivalt kõrge. Panustasime riigijuhtimise toetamisele ka koroonapandeemia tingimustes (teadusuuringud, nõustamine). Koroonauuringute portfelli kogumaht oli enam kui 20 miljonit eurot.
- Ülikooli teadlasi kaasatakse arvukates eksperdikogudes ja eriala arvamusiidritena avalikes debattides.
- Viimase viia aasta jooksul on ülikooli teaduseelarve kasvanud 80 miljonilt eurolt 127 miljoni euroni. Kasvu on taganud ülikooli teadlaste kõrge konkurentsivõime peamiselt Horisondi ja Eesti Teadusagentuuri konkurentsipõhistes rahastusvoorudes. Olulise mõju on andnud 2017. aastal asutatud grandikeskus, kes on oma tegevuse jooksul toonud ülikoolile lisarahastust keskmiselt 7 miljonit eurot aastas ja kokku 30 miljonit eurot.
- Delta keskusega on loodud keskkond mitmekülgeks erialade- ja sektoritevaheliseks koostööks.
- UniTartuVentures asutamine lubab kiirendust meie ettevõtlussuhetele ja IO kommertsialiseerimisele.
- Tartus alustab koos partneritega tegevust kaks uut interdistsiplinaarset Teaming keskust.
- Rahvusvahelise ärikiirendiprogramm CDL on nüüd ka Eestis.
- Sõlmisime uue koostöölepingu SA TÜ Kliinikumiga. Nõukogu kaudu osalesime Kliinikumi juhtimissüsteemi ajakohastamises.
- Tartu Observatoorium ja Eesti Biokeskus on sujuvalt ülikooliga ühendatud.
- Algust on tehtud võimaluste loomisega Geenivaramu andmete väärindamiseks.

Laiendame Maarjaväljal 21. sajandi tehnoloogialinnakut, kus on sujuvalt ühendatud teadustöö, õppimine ja rohepöörde katseala. Võtame vastutuse kestlikku arengut puudutava uurimistöö tegemise ja lahenduste pakkumise eest.

9. Tagame eestikeelse kõrghariduse säilitamise ja arendamisega Eesti haritlaskonna kasvatamise kõikidel elualadel.

- Oluliselt on tugevnenud ülikoolide ühistegevus ja nähtavus Rektorate Nõukogu raames.
- Halduslepingus on kokku lepitud eestikeelse õppe hoidmises kõikides ülikooli vastutusvaldkondade õppekavagruppides.
- Rahvusprofessorid on uueks perioodiks kinnitatud.
- Keele ja rahvusvahelistumise põhimõtted on vastu võetud.
- Ellu on kutsutud ülikooli keeleteo auhind.
- RÜ100 sündmused on väärikalt ellu viidud.
- Õpetajakoolituse erialadel on kasvanud vastuvõtuarvud, konkurss ja lõpetamine.

Mitmekeelsus on küll tippülikoolide lahutamatu osa, aga Eesti rahvusülikooli jaoks on eesti keele hoidmine ja arendamine ning eestikeelse järelkasvu tagamine nii akadeemilises maailmas kui ka kogu ühiskonnas kriitilise tähtsusega. Selle saavutamiseks pöörame senisest veel rohkem tähelepanu välispäritolu töötajate ja üliõpilaste eesti keele oskuse omandamisele.

10. Loome eeldused õppimiseks ja arenguks pädevatele ja hakkajatele noortele, kes kujundavad ja juhivad ühiskonda Eestis ja kaugemal.

- Toimub pidev õppekavaarendus: 2017. aastal oli ülikoolis 213 õppekava (sh vastuvõtuks avatud 162), neist ingliskeelseid 30 (26); 2022. aastal vastavalt 189 (150), sh ingliskeelseid 34 (32). Laiendatud on osakoormusega ja sessioonõppe võimalusi; välja on töötatud mobiilsusaken õpirändeks; pakume mikrokraade ühiskonna arenguvajadustele vastamiseks. Valminud on õppekavade töölaud ja rakendatud uus sisehindamise süsteem. Üle on vaadatud programmijuhtide rollid.
 - Tähelepanu pööratakse üliõpilaste tugiteenustele: nõustamine, tagasiside arvestamine, sh atesteerimistel, ÖIS2 arendamine. Vahepealsel ajal süvenenud vaimse tervise probleemidele vastuseks on laiendatud üliõpilaste psühholoogide arvu, pakutakse erivajadustega üliõpilaste nõustamist, rakendatud on vaimse tervise tegevuskava nii töötajate kui üliõpilaste suunal.
 - Talendid Tartusse projektiga on loodud võimalused innustunud gümnaasiumilõpetajatele. Oluliselt on kasvanud silmapaistvate õpitulemustega sisseastujate osakaal: 2022. aastal tuli väga heade matemaatikatulemustega noortest Tartu Ülikooli 82% (2020. aastal 57%).
 - Digiõppe areng on olnud märgatav, eriti „tänu“ koroonapandeemia liikumiskiirangutele, sh on juurde tehtud palju kvaliteediauhinna väärilisi e-kursusi.
 - Rajatud on mitmed üliõpilaste õpiälad (Jakobi 2 (ringauditooriumi ees ning 3. ja 4. korruse klaasboksides), Lossi 36, Ravila 19, Vanemuise 46, Ülikooli 18, Ravila 14a, Näituse 2).
 - Keskelt toetatakse TÜÜE tegevust üliõpilaste võrgustumisele ja aktiivsusele kaasa aitamisega.
- Tuleviku kõrgharidus on eri õppevormide, interdistsiplinaarsuse ja edenemise kiiruse kombinatsioon. Ülikool jätkab tipptasemel õppesisu ja paindlike õpiteede arendamist, hoides tähelepanu keskmis oma üliõpilaste õpikogemuse.**

11. Panustame ühiskonna vajadustele vastava ja ülikoolihariduse kvaliteeti toetava riigieelarvelise rahastusmudeli väljatöötamisse.

- TA rahastamisel kehtib erakondadeüleline kokkulepe (1% SKP-st); ülikoolid sõlmisid pika dialoogi tulemusel riigiga halduslepingud aastateks 2022–2025, mille kohaselt HTM eraldas 2022. aastal kõrgharidusele täiendavalt 10 miljonit eurot ning lubab tegevustoetuse iga-aastast 15% kasvu järgneval neljal aastal. Eesmärgiks on saavutada kõrghariduse rahastamise tõus 1,5%-ni SKP-st ja üliõpilaste õppetootuste süsteemi ajakohastamine.
- Saavutatud on laialdasem ühiskondlik arusaam kõrghariduse alarahastusest (ülikoolil ja Rektorite Nõukogul oli oluline roll ettevalmistusprotsessis, mille käigus viidi läbi analüüse, arutelusid, kaasati eksperte, tehti selgitustööd meedias).
- Oleme olnud edukad riiklike tulemusnäitajate täitmisel (nende alusel antakse 20% tegevustoetusest. 2017–2022 paranes ülikooli kuuest tulemusnäitajast viis, tulemusrahastus kasvas 21% (ülikoolide keskmine kasv 15%).
- Eraraha kaasamise strateegia on vastu võetud. Oluliselt on kasvanud tasulise tasemeõppe maht ning täienduskoolituse, sh mikrokraadide pakkumine.

Töötame koostöös Rektorite Nõukogu ja eri sihtrühmadega, et saavutataks parem tasakaal teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni riigieelarvelise baasrahastuse ja konkurentsipõhiste rahastamisvahendite vahel; et kõrghariduse riigieelarvelise rahastamise kasv jätkuks ja jõuaks lähiaastatel vähemalt 1,5%-ni SKP-st; et kõrghariduse rahastamise olulise osana jõutaks üliõpilaste stipendiumite, õppetootuste ja laenude süsteemi ajakohastamiseni.

IV Doktorant üliõpilasest akadeemiliseks töötajaks

12. Uued doktorandid aastast 2020 ei ole enam ebamäärases staatuses üliõpilased, vaid selgete ülesannete ja õigustega akadeemilised töötajad kõigis Eesti ülikoolides.

- Doktorioõppe muudatused (nooremteadurite töölepingud, doktorioõppe programmid, doktorioõppe keskused) on edukalt rakendunud. Üleminekuperioodil toimus ka keskse rahalise toetusega tulemusstipendiumite süsteem.
 - Halduslepinguga on kokku lepitud sektoritevahelise mobiilsuse/koostöödoktorantuuri arendamine: avatakse vähemalt 10 doktorantuurikoha koos ülikooliväliste partneritega.
- Jätkame doktorioõppe ja doktorioõppe keskuste arendamist. Võtame meetmeid, mis väärtustavad doktorikraadi ühiskonnas ja suurendavad eestlaste motivatsiooni tulla doktorioõppesse. Töötame akadeemilise karjäärimudeli (ametikoahakindlus, edutamisväljavaated) ellurakendamise nimel.**